

ATAUNGO DOMOA

GEOLOGIA-ALT XOR EZEZAGUNA

Pyrenaica aldizkariko irakurleei Gipuzkoako mendi-ikur nagusia zein den galdetuko bagenie, mendizaleen gehien-goak Txindoki erantzungo luke segurua asko, Lazkaomenditik ikus daitekeen paisaia ezaguna gogoratu. Baina, Goierri barnealdean, bada Txindoki edo Larrunari mendia sortu zen garai bereko beste formazio deigarri bat: Ataungo Domoa. Honek, sumendi baten galdararen itxura duen arren, ez du jatorri bolkanikoa. Ataungo Domoa osatzen duten materialak

orain dela milioika urte existitu zen itsaso batean metatu ondoren, orogenia alpetarren eraginez goratzen hasi ziren. Prozesu hartan bi tolesturen arteko interferentzia bat gertatu zen eta arroak deformatu ziren, kupula itxura hartuz. Ondoren, gaur egun arte jasandako higaduraren ondorioz, hain deigarria den koro formako kareharrizko ertza eratu da.

Ataungo Domoa Geologia Interesdun Leku (GIL) gisa zerrendaturik dago, bai Erkidego mailan, zein Estatu mailan. Koro

formako egitura hori Aralarako Natur Parkearen mendebaldean kokaturik dago, eta ertzaeren zati handi bat eta Txindokiko gailurra erreserba gune gisa izendatuta daude Parkeko legedian, har kaiztien balio ekologiko handia babesteko asmoz.

Ataungo Udalak geologiaren ikuspegiak duen interesari heldu eta ibilbide sare bat osatu du. Esaterako, ondare geologikoa behatzeko zenbait informazio gune daude ikusgai. Gune bakoitzean kokaturiko QR kode baten bidez inguruan dauzkagun

TESTU ETA ARGAZKIAK

Garazi Auzmendi
Arkarazo
(Bussain, 1888)
Ion Fontemla Salkia
(Laskio, 1894)

Aralarren ikusi dugu mendia eta natura maitatzen, bai orain Priniok, Alpeak, Andeak eta Tien Shan-ko mendikateak ere ezagutzeko aukera izan dugu orokorrekin. "Aralar mundua leku den leku" dokumentalaren zuzendaritzak lanetan ere aritu gara.

arroka, barrunbe, iturburu, fosil edota paisaiak interpretatzeko eskema eta audioak daude eskuragarri, besteak beste. Finean, proposaturiko ibilbideak eginez, Ataungo Domoa eta inguruetakoa ondarea ezagutzeko aukera izango dugu, naturaren eta geologiaren museo bat bailitzan.

1. OLATAKO BIRA

Domoaren mendebaldeko hegala inguratzen duen ibilbide honetan, Kretazeo garaian metatu ziren arroka mota ezberdinak behatu eta horien arteko ezberdintasunak Domoaren sorreran izandako garrantzia ezagutuko dugu. Horretaz gain, artadi kantauriarrean ibiltzeko aukera ere izango dugu.

Ibilbidea Ataungo San Martin auzotik abiatzen da. Lehenengo kilometroa PR-Gi 2002 bideari jarraituz egingo dugu, Urdarano baserri parera iritsi arte. Bertatik, puntu gorriei jarraituz, Urrestaratzu Garaikoa baserriera eta honen zelai zabaletara helduko gara, handik Ataungo Domoko ar-

tadietzagunera iristeko. Gipuzkoa bamesaldean ohikoa ez den artadi kantauriarrek xarma berezia duen baso ikusgarria eskaintzen du. Artadian sartzearekin batera,

Domoaren kanpoaldean aurkitzen diren arroka buztintsuak atzean utzi eta kareharriak izango ditugu ikusgai. Eredu horretan, Behe Kretazeoan, duela 120 milioi urte

Ataungo Domoaren panoramika Olatako hariztietatik

Olatako lepoa. Agerikoa dakarrahari geruzen orientazio ia bertikala

inguru metatutako kareharriak topatuko ditugu eta gune karstikoetan ohikoa den lapiaz egitura behatzeko aukera izango dugu. Bidexka honi jarraituz, artadian zehar Domoaren ertzeraino iritsiko gara.

Punturik gorenean, Olatako lepoa izenez ezaguna den begiratokia dago, leku aproposa Domoaren erliebea eta paisaia interpretatzeko. Bertan, Domoaren korosa forma eta zenbait gailur begi bistan izango ditugu: Intzartzuko mailoak (811m) eta Bedamaburu (757m), besteak beste. Iparraldean zein hegoaldean ditugun arrokak aztertuz, Kareharriko geruzen orientazio ia bertikala behatzeko aukera izango dugu.

Lepotik beherantz doan bidexka estua hartu bezain laster, ertzeko karehami grisa atzean utzi eta berriro material buztintsuagoak agertuko dira. Kareharriak baino bigunagoak direnez, higatuagoak daude, eta ondorioz, Domoaren barru aldean eta

kanpo aldean erliebe baxuagoak topatuko ditugu. Bidean aurrera egin ahala, Bedama baserriaren ondoan pasatuz, Erremedioko iturburura eta atsedenekura eramango gaituen bidegurutzera iritsiko gara. Bilbide zirkularren adar hori jarraituz antzinako bainuetxearen aztarnak ikusi eta ur sulfurosoen iturria bisitatuko dugu. Gainera, bainuetxe inguruko arrokek bertako uraren ezaugarrien gain duten garrantzia ezagutzeko aukera izango dugu.

Amaitzeko, lehengo bidean atzera egin da, Bedamako zelaira itzuli eta Aitzarte errekarerako paraleloki doan gurdibide batean behera abiatu gaitzake. Bidexka horretan Jentilbaratzako harkaiztiaren ikuspegi aparta izango dugu, eta kareharriko arroketan garai bateko itsasoko bizidunen fosilak ikusteko aukera ere izango dugu. Bidexka Urdarano baserrian amaitzen da, ibilbide zirkularra itxiz.

Zailtasun ertaina du, orokorrean herri-bide erosotatik pasatuz, baina Olatako lepotik Domo barruasartzean, 300 metro-tan zehar, bidezidor estu eta maldatsua du.

DISTANTZIA (SAN MARTIN AUZOTIK): 9,4 km
DESNIBELA: +450 m
ZIRKULARRA: BAI

2. ATXURBIDE

Domoaren paisaiaz gozatu eta egitura horren erliebea interpretatzeko ibilbide aproposa da hau. Metroak aurrera egin ahala Domoatik urruntzen eta garaiera irabazten joango gara, puntu gorenean egitura berezi horren behatokiak ikusgarrienera iritsiarte.

Beste behin, irteera-punturik proposena San Martin auzoa da. Oraingoan Agauntza errekan gora egin eta kilometro baten buruan, Dorrontso eta Atxurbide-

rantz doan seinale bertikala ikusiko dugu. Puntu gorri jarraituz, Dorrontsoroko begiratokira iritsiko gara. Kokaleku hori atsedengune aparta da Domoa interpretatzeko, parez pare izango baititugu Olatako biran aipaturiko artadia eta Jentilbaratzako tontorra. Gainera, irisgarritasun arazoak dituztenentzat nahiz etxeko txikienekin egiteko helmuga egokia izan liteke.

Dorrontsorotik gorantz jarraituz gero, ibilbideak herri-bidean zehar maldan gora eramango gaitu. Bidexka horretan, Domoako kareharriak baino gazteagoak diren tuparriak topatuko ditugu. Arroka mota hori egoten den lekuetan lurzoru erraz sortzen denez, larre, sastrakadi, landaketa eta baso artean ibiliko gara momentu oro. Tontorrera iritsi baino kilometro erdi lehenago, idiazabaldurek eta ataundarrek festa ospatu ohi duten Dantzaleku izeneko larre eremu erosora iritsiko gara. Bertatik, Atxurbideren azken maldetara bideratu gaituzke, Idiazabal eta Ataun arteko gailur ezagun horretara iritsi arte.

Atxurbide (782m) Ataugo Domoaren forma zirkulara eta berau osatzen duten tontorrak behatzeko gune ezin hobea da. Egitura berezi horrek orain milioika urte izan zuen kupula erraldoia irudikatzen du. Agerikoak dira ere koroa formako erliebea modelatu duten bi errekek osatutako arroilak ere,

Agauntza errekanen harana. Atzean San Gregorio auzoa

Ubiatulo

Aitzarte eta Kobatxo izenekoak. Horretaz gain, Euskal Herriko beste zenbait mendi ezagun ikusteko ere panoramika ezin hobea eskaintzen digu Atxurbidek: Aralar, Berain, Aizkorri, Anboto, Udaltx edota Izarraitz eta Emio, besteak beste.

Behatokia utzi eta San Martin auzora itzultzeko, lehen bi kilometroak igoserako ibilbide beretik egingo ditugu. Behin errepidera iritsitakoan, zenbait baserri igarotzen dituen bidetik behera jarraituko dugu.

Ibilbidean zehar, Ataugo paisaia interpretatzeko gakoak izango ditugu: arroka gogorrenak erliebe altuenak eratu dituzte, arroka buztintsuak aldiz gehiago higatu dira, Agauntza ibaieraren haranaren sorrera ahalbidetuz.

Zailtasun baxuko ibilbide luzea da. Dorrontsorora arteko zatia haurrekin egiteko proposa da.

DISTANTZIA (SAN MARTIN AUZOTIK): 11,4 km
DESNIBELA: + 600 m
ZIRKULARRA: BAI

DORRONTSORORA JOAN ETORRIA: 4,1 km
DESNIBELA: + 120 m
ZIRKULARRA: EZ

3. AIAITURRIETA

Domoa behatzeko paisaia ikusgarria da, eta haren balioaren zati handi bat ezkutuatu dago, haitzuloetan hain zuzen. Gainera, egitura geologiko hau, ataundarren ur biltzei erraldoia dela esan genezake. Ibilbide honetan herriko iturburu nagusia ezagutzeko aukera izateaz gain, hidrogeologiaren ikuspegitik duen garrantziaz jabetu gaituzke.

Ibilbide labur honi Ataugo Aia auzoan emango diogu hasiera. Aia auzotik errepidean behera abiatuko gara ekialderantz, bihurgune handi batean dagoen bidegurutze batera iritsi arte. Bidegurutzean, maldan

Intzartzuko harlotzia

gora doan bidea hartuz Aiarre baserrira iritsiko gara. Behin Aiarretik aurrera, ibilbide eroso eta gorabehera gutxiak aurkituko dugu, eta bertako basoa eta kareharria izango ditugu bazterretan ikusgai. Aiarretik kilometro erdi inguru egin ostean, bidegurutze nagusiarekin egingo dugu topo.

Behoko bidea hartuz gero, Aiaiturnietako iturburura helduko gara. Bertan azaleratzen diren urek iristerako kilometro asko

egin dituzte lurpean: ikerketen arabera, Nafarroako lurretan dauden Aralariko Pagomarieta Ormazaretatik hasi eta Ataungo Leizadi mendia arteko lurpeko urak Aiaiturnietan azaleratzen dira. Iturburuak berrehun litro segundoko batezbesteko emaria du, eta horren zati bat ataundarraren ur-homidurarako erabiltzen da. Lehortealdi luzeak izan arren, Aiaiturnieta bezalako iturburuak ura ematen jarraitzen

dute, eta hori, akuiferoei esker gertatzen da. Prezipitazioen ura gainazaletik lurpera sartzen denean, kareharriek dituzten poro eta arrakala txikietan metatzen da. Ur hori, poliki-poliki mugitzen da arroketan barrera eta posible da hilabeteak edota urteak behar izatea berriz azaleratzeko. Horrengatik, arrokek ura gorde eta pixkanaka ematen dutela esan daiteke.

Aiaiturnietako iturburutik irteteko, atzean utzi dugun bidegurutzera itzuliiko gara, eta bertan, lehenago ezkerrean utzitako bidexka lauari ekingo diogu. Berrehun metroren buruan, beste bidegurutze batekin egingo dugu topo, eta beste behin, ezkerreko bidezidorra hartuko dugu. Hori jarraituz, Aiaiturnieta erreka ezkerrealdetik, Ubeizuloko kobara iritsiko gara. Prezipitazioen ondorioz urak asko hazten direnean, Aiaiturnietako urek koba horretan gainezka egiten dute. Hori dela eta, eurite handien ondoren bisitatzea bereziki interesgarria da, ura kobatik borbotatzen atera eta ikustea ikuskizun paregabekoa baita. Kobak, sarraera oso dotorea izan arren, ez du aparteko interes berezirik.

Zailtasun baxua du, haurrekin egiteko aproposa.

DISTANTZIA: 2,9 km
DESNIBELA: + 100 m
ZIRKULARRA: EZ

4. AGAUTZ

Domoko gailur nagusia eta mendizale gehien erakartzen dituen azagutzeko aukera ematen duen ibilbidea. Paisaia interpretatzeaz haratago, arrokek ezkutatuak dituzten sekretuak ezagutzeko aukera eskaintzen dizkigu.

San Gregorio auzotik abiatzen da proposaturiko azken ibilbidea. Eliza ondokiko errepidea zeharkatu eta San Martin auzora mendiz doan bidexka hartuko dugu. Bide eroso hometatik kilometro erdi inguru egin ostean, GR-20 ezagunetik jarraitu behar da ibilbide osoan zehar. Urkullagako gainera iritsi bitartean, bidexka landa-eremutik pasatzen da, zenbait ibidura zeharkatuz. Behin Urkullagako lepo ezagunetik aurrera, GR-aren marra zuri-gormei jarraituz ibilbidearen zatirik ikusgarrienean sartuko gara.

Agautzarabidean dagoen lapiaz

Artadi eta pagadiez gain, larre eremu zabalek inguratuko gaituzte ibilbidearen bigarren zatian. Ugariak dira kareharria azaleratzen diren eremuak, eta horietako harlauza batzuk bereziki interesgarriak dira Behe Kretazeoko bizidun ezberdinen fosilak behatzeko: emudistak, nerineido motako barraskiloak edo koral adarkatu finak, besteak beste. Ibilbideko zenbait puntutan, arroak lapiaz deituriko forma irregularrak eratu ditu, eta egitura berezi horien arteko pasabideetatik igaroko gara. GR-aren markei adi ibiltzea komeni da, bidean ez gaitzeko. Igeraren azken kilometroa Leizadi eta Agautz arteko larre irekietatik egingo dugu, eremu karstikoetan hain ohikoak diren dolina eta kobazulo arteak igaroz.

Agauzko gailurra (973 m) panoramika itzela eskaintzen duen behatokia da. Alde batetik, Domoaren ikuspegi zabala aurki-

tuko dugu eta egitura berezi hori osatzen duten gailurrak begi bistan izango ditugu. Bestetik, Aralariko goi mendiak parez pare ikusten dira eta bertako gailur nagusiak behatzeko leku ezin hobea da: Larrunarri edo Txindoki, Ganbo, Pardarri eta Putterri, besteak beste. Lareoko urtegia ere bertatik bertara ikusten da. Aipatutakoez gain, Euskal Herriko hainbat mendi entzutetsu behatzeko ere leku aparta da: Beriain, Andia, Aizkorri, Mugarra, Anboto, Udaltx, Izarraitz eta Ermio, esaterako.

Izulara bide beretik egingo dugu.

Zailtasun baxuko ibilbide luzea da. Lehen zatian zenbait itxitura gurutzatu behar dira.

DISTANTZIA: 16,4 km
DESNIBELA: + 850 m
ZIRKULARRA: EZ

Nerineido motako gastrópodoaren fosila. Ondoan barraskiloa

DATU ERABILGARRIAK

Ataungo Domoaren inguruko bideoa, liburuxka, audioak eta informazio zabala webgune honetan eskuratu daitezke.
<https://www.ataunturismoa.eus/eu/ataungo-domoa/>